

Dr Jarosław Jastrzębski

Mgr Anna Drażdzewska

Małgorzata Nazarowicz

Natalia Przybysz

Wydział Filozofii Chrześcijańskiej, Instytut Psychologii

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

Rodzaj doświadczanych emocji a zachowania wiążące w romantycznych związkach u kobiet i mężczyzn w średniej dorosłości

1. Teoretyczne wprowadzenie w problematykę badań

Szczęście małżeńskie, zadowolenie (satysfakcja) z małżeństwa, małżeńskie powodzenie, przystosowanie do małżeństwa czy wreszcie sukces małżeński to przykłady pojęć, stosowanych na określenie jakości relacji w małżeństwie, której uwarunkowania od dziesiątek lat stanowią przedmiot badań psychologicznych (Terman, 1938; Dyamond, 1954; Blood, Wolfe, 1960; Burgess i Cottrell, 1939; Spanier, Lewis, 1980; Hamilton, 1929; Nye, Bayer, 1963). Z reguły dzieli się je na czynniki działające przed- i po zawarciu małżeństwa. Wśród tych pierwszych wyróżnia się najczęściej: (1) wybór odpowiedniego partnera życiowego, (2) stopień dojrzałości osobowej i dojrzałości do zawarcia związku małżeńskiego, (3) motywację do zawarcia związku małżeńskiego, (4) doświadczenia i wzorce postępowania wyniesione z domu rodzinnego, (5) oczekiwania wobec małżeństwa i rodziny (Braun-Gałkowska, 1985; Ryś, 1999; Buss, 1989, 2001; Plopa, 2005). Do tych drugich - to jest czynników konstytuujących małżeństwo - zalicza się: (1) więź i (2) miłość (Szopiński, 1980, 1981; Bowlby, 1988; Ainsworth, Bowlby, 1991; Shaver, Hazan i Bradshaw, 1988; Hazan, Shaver, 1994; Sternberg, 1986; Hendrick, Hendrick, 1989), chociaż niektórzy badacze stawiają znak równości między przywiązaniem a miłością ujmowaną psychologicznie. I tak na przykład Hazan i Shaver (1987), na podstawie fenomenologicznego porównania charakterystyk procesu przywiązania w dzieciństwie i w dorosłości, doszli do wniosku, że miłość między kobietą a mężczyzną ma również charakter przywiązaniowy. Spostrzeżenia te potwierdzili empirycznie Collins i Read (1990), którzy w swoich badaniach

ustalili, że style przywiązania w dorosłości są bardzo podobne do stylów przywiązania wyniesionych z dzieciństwa.

Większość badań nad jakością relacji w bliskich związkach - niezależnie od tego, której grupy czynników dotyczy - koncentruje się na badaniu stanów (uczuć, przekonań, postaw itp.), które same w sobie nie wywołują żadnych zmian w otoczeniu. Buss (1988, 1994) stwierdza wręcz, że miłość rozumiana jako psychologiczna adaptacja, rozwiązująca problem z zakresu prokreacji nie może być jedynie stanem (myślą, uczuciem), ale musi wyrażać się w realnych manifestacjach, jakimi są określonego rodzaju działania. Jego zdaniem działania te powinny spełniać istotne z punktu widzenia miłości cele, takie jak: ukazywanie zasobów, gotowość do dzielenia się zasobami, oznaki wierności, gotowość do obrony partnerki i potomstwa, inwestycje rodzicielskie, zaangażowanie i małżeństwo, seksualna intymność, prokreacja. Przeprowadzone przez niego badania potwierdziły, że zachowania wskazywane najczęściej przez ludzi obojga płci, jako te, które tworzą prototyp miłości, odpowiadają celom związanym z adaptacyjnymi funkcjami miłości.

Biorąc pod uwagę fakt, że to właśnie działania odgrywają szczególną rolę w procesie kształtowania się i utrzymania więzi, przedmiotem naszych badań uczyniliśmy zachowania wiążące opisane przez Eibl-Eibesfeldta (1987), a zoperacjonalizowane przez Kuczyńską (1998). Zachowania te rzeczywiście (oczywiście z różnym nasileniem i w zależności od płci) występują we wszystkich typach bliskich związków tj, w związkach intymnych, przyjaźniach oraz relacjach między dziećmi a opiekunami (Kuczyńska, 1998).

Interesowała nas przede wszystkim odpowiedź na pytanie: od czego zależy wybór takiego, a nie innego sposobu inicjowania i podtrzymywania więzi? Innymi słowy celem naszych badań było ustalenie osobowościowych i motywacyjnych uwarunkowań podejmowania zachowań wiążących w związkach romantycznych. Uznaliśmy, że zarówno częstość, jak i przyjemność z podejmowania zachowań wiążących wiąże się z indywidualną i utrwaloną gotowością do doświadczania zróżnicowanych emocji lub wzorców emocjonalnych.

1.1. Zachowania wiążące

Według Lorentza (1975) najbardziej pierwotną formą więzi osobistej i zaczątkiem grupy jest „spójnia pary dbającej wspólnie o swe potomstwo” (tamże, s. 235). Z jego obserwacji różnych gatunków wynika, że trwałość tej więzi zależna jest od poziomu agresji wewnątrzgatunkowej – im wyższa jest agresywność osobników w obrębie gatunku, tym silniejsza jest więź jaka powstaje między nimi. Zakłada on, że więź osobista wykształciła się w toku ewolucji jako adaptacja, rozwiązująca problem konieczności współdziałania dwóch lub więcej agresywnych osobników, zmierzających do osiągnięcia jakiegoś wspólnego celu zwiększającego ich sukces reprodukcyjny.

Morris (1974) zwrócił uwagę na fakt, że u człowieka trzeba jednak zdecydowanie więcej czasu na uczenie się wszystkich niezbędnych do życia funkcji. Proces ten w znacznym stopniu wydłuża okres dzieciństwa, czyniąc jednocześnie opiekę nad dziećmi bardziej absorbującą.

Zdaniem Ainsworth i Bowlby’ego (1991) szczególna więź łącząca dziecko z opiekunem (opiekunami) pełni kluczową rolę w jego rozwoju poznawczym i emocjonalnym.

Kenrick i Trost (1989) podkreślają, że ta więź może się również przyczynić do wykształcenia się silnej, względnie trwałej więzi między kobietą (matką), a mężczyzną (ojcem), którzy dochowując sobie wierności i dzieląc się obowiązkami przez długi czas współpracują na rzecz wspólnego potomstwa. W konsekwencji zarówno więź między dzieckiem a opiekunem, jak i wybór odpowiedniego partnera i utrzymanie harmonii w związku, nie mogą być pozostawione przypadkowi, muszą być kierowane i kontrolowane przez odpowiednie mechanizmy psychologiczne (Drosher, 1980, 1988; Fisher, 1994).

Zdaniem Shavera, Hazan i Bradshawa (1988) zachowania i przeżycia dzieci oraz ludzi dorosłych wobec obiektów przywiązania i miłości są podobne. Zachowania określane jako wiążące występują we wszystkich bliskich relacjach, przybierają jednak nieco inne formy¹.

---

¹ Etolodzy (np. Lorenz, 1975) stoją na stanowisku, że podstawowym spoiwem łączącym osobniki tego samego gatunku w związki o charakterze więzi są reakcje, jakie jeden z nich wywołuje w drugim. Wyzwalaczami tych reakcji (wyzwalaczami socjalnymi) mogą być różnorodne właściwości osobnika, takie jak kształt, barwa, dźwięk, zapach czy specjalny sposób poruszania się. Ponieważ służą one wywołaniu określonej odpowiedzi innego

Można zatem stwierdzić, że zachowania wiążące to zrytualizowane wzorce zachowań, których celem jest zainicjowanie lub utrzymanie więzi, poprzez wywołanie u odbiorcy określonej reakcji.

Eibl-Eibesfeldt (1987) zaobserwował kilka grup takich zachowań:

(1) pojednawcze (zjednujące) – obejmują różnorodne formy powitania, pożegnania, obdarowywania, poczęstunku itp., spełniają funkcję inicjowania i utrzymania więzi oraz łagodzenia agresji;

(2) imponujące – to różne formy prezentowania czy eksponowania własnych cech i możliwości, celem tych zachowań jest zwrócenie uwagi odbiorcy na osobę prezentującą zachowanie;

(3) opiekuńczo-pielęgnacyjne;

(4) bliskości fizycznej – wywodzą się z opieki nad potomstwem oraz dążenia do kontaktu motywowanego popędem ucieczki, ich celem jest pomoc w przetrwaniu i utrzymanie partnera lub opiekuna w bliskości zapewniającej poczucie bezpieczeństwa;

(5) seksualne – wtórnie wzmacniają więź pomiędzy kobietą a mężczyzną;

(6) wspólnoty bojowej – polegają na udzielaniu wsparcia członkowi wspólnoty w sytuacji zewnętrznego zagrożenia.

Według Kuczyńskiej (1998) u ludzi zachowania wiążące mają korzystny wpływ na wzbudzenie chęci zawarcia znajomości z osobą je prezentującą. Wywołują zainteresowanie, wzajemną sympatię oraz otwarcie się. Pozytywnie wpływają na zamiar kontynuowania związku, powodując tworzenie powiązań między osobami, tworząc w ten sposób podstawę więzi. Jej zdaniem proces tworzenia się więzi ma charakter adaptacyjny i rozwiązuje problemy adaptacyjne z zakresu przetrwania i prokreacji. O ile potencjał gatunkowy predysponuje każdego człowieka do tworzenia więzi, o tyle nie decyduje on ani o tym, czy więź zostanie ukształtowana, ani o jakości i sile tej więzi. Te cechy więzi zależą raczej od układu wielu czynników zewnętrznych (np. sytuacja) i wewnętrznych, „w tym od indywidualnych właściwości obojga

---

osobnika Tinbergen (1976) zasugerował, że wyzwalacze socjalne muszą być dostosowane do właściwości wrodzonych mechanizmów wyzwalających.

W kontekście procesu kształtowania się więzi najbardziej interesującymi wyzwalaczami socjalnymi są zachowania. Pełnią one funkcję sygnałów społecznych i rozwijają się w procesie rytualizacji jako pochodne istniejących już zachowań, albo z nowo ukierunkowanych ruchów intencjonalnych (np. ataku i ucieczki), albo z działań przerzutowych. Rytualizacja zachowań może dokonywać się zarówno w toku filogenezy, jak i – szczególnie u zwierząt wyższych – w przebiegu ontogenezy np. jako tradycja przekazywana z pokolenia na pokolenie (Eibl-Eibesfeldt, 1987, s. 72).

partnerów oraz prezentowanych względem siebie zachowań, wśród których istotną rolę odgrywają zachowania wiążące” (tamże, s. 49). Świadczą o tym wyniki badań nad znaczeniem zachowań inicjujących więź, w których zachowania flirtujące - w przeciwieństwie do neutralnych - wpłynęły pozytywnie na chęć zawarcia znajomości z osobą je prezentującą (Kuczyńska, 1991).

W innych badaniach Kuczyńska (1998) wykazała, że osoby, w stosunku do których były prezentowane zachowania wiążące, darzyły większym zainteresowaniem i sympatią swoich partnerów oraz charakteryzowała je większa gotowość do kontynuowania znajomości w porównaniu z grupą kontrolną. Tak więc na podstawie wyników jednych badań można stwierdzić, że zachowania wiążące są niezwykle pomocne w pozyskaniu partnera, inne zaś - potwierdzają ich użyteczność w kwestii utrzymania go przy sobie. Według Kuczyńskiej (1998) mają one zdecydowanie większe znaczenie niż atrakcyjność fizyczna - im częściej są prezentowane wobec partnera, tym większa jest jego satysfakcja ze związku. Mechanizm, który za tym stoi polega na tym, że zachowania wiążące, dzięki pozytywnej reakcji emocjonalnej jaką wyzwalają, wpływają dodatnio na ocenę oraz stosunek do osoby je prezentującej. Dodatkowo pozytywny przekaz zawarty w zachowaniach wiążących redukuje napięcie, prowadząc do wyłączenia mechanizmów obronnych (Wojciszke, 1991). Należy zatem sądzić, że czynnikiem modyfikującym częstość podejmowania zachowań wiążących wobec partnera jest emocjonalny sposób funkcjonowania ich nadawcy i odbiorcy.

1.2. Rodzaje emocji oraz ich funkcje interpersonalne

Według Lazarusa (1984, 1991) emocje są ważnym czynnikiem motywacyjnym, warunkującym spostrzeganie, działanie i myślenie. U człowieka emocje zależą od poznawczych lub skojarzeniowych procesów oceny. Dzięki emocjom wiadomo, co jest dla człowieka ważne, a co nie, ponieważ sygnalizują one sytuacje istotne dla interesów danej jednostki i ukierunkowują jego działania. Stanowią więc skutek oceny zdarzeń jako sprzyjających dobremu samopoczuciu człowieka, jego aktualnym celom, motywom, zainteresowaniom. Opisując emocje można ograniczyć ich

kategorii do różnego rodzaju reakcji, albo wzorców, które powstają w wyniku poznawczej oceny sensu wydarzeń (Łosiak, 2007).

Zdaniem wielu badaczy emocje wykształciły się ze względu na ich wartość adaptacyjną w rozwiązywaniu problemów z zakresu przetrwania i/lub prokreacji (Plutchik, 1991; Stein i Trabasso, 1992; Ekman, Davidson, 2002; de Catanzaro, 2003).

Według Frijdy (1999) emocje z natury swej po pierwsze, wynikają z relacji łączących człowieka z innymi obiektami (np. człowiek boi się czegoś, jest szczęśliwy z powodu czegoś), po drugie, biorą udział w ocenie zdarzeń jako istotnych lub nieistotnych, przyjemnych lub nieprzyjemnych dla podmiotu i, po trzecie, wzbudzają pewne reakcje fizjologiczne, zachowania i przeżycia (tamże, s. 102-103).

Zdaniem Izarda (1990) system emocjonalny człowieka składa się z dwunastu odrębnych emocji (zainteresowanie, radość, zaskoczenie, smutek, złość, wstręt, pogarda, wrogość, strach, wstyd, nieśmiałość, poczucie winy), z których każda pełni swoistą funkcję adaptacyjną w zakresie motywowania, organizowania i regulowania zachowania. Funkcje te są realizowane przez pojedyncze emocje lub przez wzorce emocjonalne. Ponadto każda z emocji odgrywa ważną rolę w rozwoju osobowości i kształtowaniu się różnic indywidualnych w reagowaniu na wyzwania środowiska (Izard i współpracownicy, 1993).

Według zaproponowanej przez Izarda (1977) Teorii Zróżnicowanych Emocji DET (*Differential-Emotions Theory*) każdą emocję należy rozpatrywać w trzech aspektach: neuronalnym (aktywacja neuronalna), ekspresyjnym (wyrażanie emocji) i doświadczeniowym (stan świadomości podmiotu w momencie aktywacji neuronalnej).

Emocje mobilizują procesy poznawcze w wyniku czego tworzą zarówno przejściowe, jak i trwałe, wzajemnie powiązane struktury afektywno-poznawcze. Struktury te stanowią więź między emocją (lub wzorcem emocjonalnym), a myślą stanowiącą skrypt bądź schemat działania (Izard, 1993).

Emocje pełnią wiele ważnych funkcji: nadzorują i sterują działaniem, motywują do radzenia sobie ze zdarzeniami, które je wywołują, ale mają również swój wkład w interakcje osoby z otoczeniem, czego przykład stanowi budowanie lub zrywanie relacji z innymi ludźmi. Służą komunikowaniu naszych emocjonalnych innym ludziom, na podstawie których umożliwiają

innym zorientowanie się w tym, co dana osoba czuje. Wiele ekspresji emocji cechuje skuteczność wyrażania sygnałów o charakterze interpersonalnym, jak na przykład groźba, rozkaz czy prośba (Levenson, 2002).

W tym kontekście interesujące jest pytanie o rolę emocji w procesie podejmowania zachowań wiążących.

Zdaniem Izarda (1977) skłonność do odczuwania pozytywnych stanów emocjonalnych wzmacnia skłonność reagowania skierowaną ku afiliacji i eksploracji (Izard i Ackerman, 2005).

Zainteresowanie według Deci (1992) to „wewnętrzna motywacja”, „ciekawość”, „zdziwienie”, „potrzeba odkrywania” (za: Izard i Ackerman, 2005). Emocja ta rozbudza kreatywne myślenie, jest motywacją do uczenia się i eksploracji, co stanowi warunek przetrwania i adaptacji. Zdaniem Tomkinsa (1962) jako jedyna emocja jest w stanie długo podtrzymywać konstruktywne przedsięwzięcia. Zasadza się ona na mechanizmie selektywnej uwagi i motywuje reakcję zbliżania się.

Według Izarda i Ackermana (2005) szczególną rolę w kształtowaniu się relacji interpersonalnych pełni *radość*, która często pojawia się jako sygnał gotowości do przyjaznej interakcji. Wzmacnia ona otwartość na doświadczenia wpływając na wzmacnianie więzi z innymi. Dana osoba uzyskuje dzięki temu więź i wsparcie społeczne. Żadna emocja nie umacnia więzi tak silnie i skutecznie jak *radość* (tamże, s. 333).

Również *smutek* wzmacnia więzi społeczne. Świadczy o tym np. gotowość do odnawiania więzi emocjonalnych w czasie żałoby. Ponadto smutek pełni ważną rolę w aktywizowaniu zachowań empatycznych i altruistycznych, informuje bowiem o zaistnieniu problemu i zachęca innych do udzielenia pomocy osobie w nim pogrążonej (Tomkins, 1962). Jeśli smutek jest skierowany na inną osobę i nie jest zbyt silny sprzyja zachowaniom prospołecznym (Fabes, Eisenberg, Karbon, Troyer i Switzer, 1994).

Funkcją *złości* jest zmiana niepożądanego stanu i zwiększenie szans na gniewną reakcję, która jednak nie musi być agresywna. Złość mobilizuje energię i utrzymuje ją na poziomie umożliwiającym przetrwanie. Niekiedy wyrażanie złości wręcz zapobiega agresji. W tym sensie pełni ona ważną funkcję regulacyjną w relacjach interpersonalnych (Tomkins, 1962).

Wstyd stanowi wyraz wrażliwości na krytykę i sankcje kierowane z otoczenia. Najczęściej wywołują go takie wyzwalacze społeczne jak pogarda

i szyderstwo. Wstyd zmusza do podporządkowania się oraz motywuje do odpowiedzialności za dobro grupy, z którą podmiot utożsamia się (Lewis, 1971). Emocja ta sygnalizuje porażki i nieprawidłowości w funkcjonowaniu społecznym jednostki, co znajduje odzwierciedlenie w poziomie samooceny, poczuciu własnej wartości i świadomości własnych kompetencji. Pod wpływem chęci uniknięcia wstydu jednostka nabiera motywacji do podnoszenia kwalifikacji i nabywania umiejętności społecznych.

Strach motywuje do wycofania się i unikania sytuacji zagrażającej lub do neutralizowania źródła zagrożenia. Warto zaznaczyć, że źródłem strachu nie musi być zagrożenie natury fizycznej, lecz psychologicznej (na przykład zagrożenie dla struktury „ja” człowieka, jego integralności lub komfortu) (Izard i Ackerman, 2005, s. 336).

Według Plutchika (1984) *zaskoczenie* to emocja aktywizująca wzorzec zachowania orientacyjnego, jako reakcję na kontakt z obiektem nowym, obcym albo o nieznanym jeszcze wartości (za: Gasiul, 2007, s. 39).

Pogarda wynika z poczucia bycia kimś lepszym od innych osób czy też grupy. Prowadzi do depersonalizacji drugiego człowieka i przedmiotowego traktowania. Jest podłożem negatywnych postaw i uprzedzeń. Natomiast *wstręt* stanowi chęć uwolnienia się od czegoś lub kogoś poprzez usunięcie lub zmianę. *Poczucie winy* wiąże się ze świadomością własnej odpowiedzialności za podejmowane zachowania. Zazwyczaj wywołuje je podjęcie zachowania społecznie nagannego (Mowrer, 1965, s. 243-273). W bliskich związkach poczucie winy może prowadzić do bardziej rozważnych i odpowiedzialnych postaw w stosunku do partnera (Izard i Ackerman, 2005).

Mając to wszystko na uwadze sformułowano następujące hipotezy badawcze:

Hipoteza 1 – kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem częstości podejmowania zachowań wiążących. Kobiety częściej stosują zachowania bliskości fizycznej na rzecz wspólnoty i partnera, mężczyźni natomiast – zachowania seksualne, pojednawcze i imponujące.

Hipoteza 2 – kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem przyjemności z podejmowania zachowań wiążących.

Hipoteza 3 – kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem doświadczanych na co dzień emocji. Kobiety charakteryzują się bardziej wyrazistą emocjonalnością, doświadczają emocji silniej niż mężczyźni.

Hipoteza 4 – istnieje związek między rodzajem doświadczanych emocji a częstością podejmowania zachowań wiążących. Pozytywna emocjonalność (zainteresowanie, radości i zaskoczenie) sprzyja inicjowaniu u podtrzymaniu więzi, natomiast emocjonalność negatywna (pozostałe emocje) zmniejsza częstość podejmowania zachowań wiążących.

Hipoteza 5 – istnieje związek między rodzajem doświadczanych emocji a przyjemnością z podejmowania zachowań wiążących. Pozytywna emocjonalność idzie w parze z przyjemnością z podejmowania zachowań wiążących, natomiast emocjonalność negatywna tę przyjemność zmniejsza.

2. Badania własne

2.1. Osoby badane

W badaniach wzięło udział 87 osób (44 mężczyzn i 43 kobiety) między 20 a 30 rokiem życia. Były to osoby z wykształceniem średnim i wyższym, z których część mieszka w dużym mieście, a część na wsi. Badania miały charakter anonimowy i były prowadzone indywidualnie.

2.2. Narzędzia badawcze

Badania zostały przeprowadzone przy wykorzystaniu dwóch kwestionariuszy: Inwentarza Zachowań Wiążących IZW Alicji Kuczyńskiej oraz Skali Zróznicowanych Emocji DES-IV Carrola E. Izarda w polskiej adaptacji Jarosława Jastrzębskiego.

2.2.1. Inwentarz Zachowań Wiążących IZW

Inwentarz Zachowań Wiążących IZW został opracowany przez Alicję Kuczyńską (1998) na podstawie typologii zachowań wiążących zaproponowanej przez Irenäusa Eibl– Eibesfeldta (1987). IZW składa się z 35 stwierdzeń, które tworzą 5 skal - grup zachowań podejmowanych w celu zainicjowania lub podtrzymania więzi w różnego rodzaju bliskich relacjach społecznych:

(1) Skala Zachowań Seksualnych bada częstotliwość podejmowania takich zachowań jak: pieszczoty, inicjowanie kontaktu intymnego,

wzbudzanie pożądania, stosunek seksualny oraz zachowania, których celem jest urozmaicenie pożycia seksualnego;

(2) Skala Zachowań Na Rzecz Wspólnoty i Partnera bada częstotliwość podejmowania takich zachowań jak: troska o zdrowie partnera, różne formy opieki czy wspólne spożywanie posiłków;

(3) Skala Zachowań Bliskości Fizycznej bada częstość podejmowania takich zachowań jak: przytulanie, głaskanie, całowanie i obejmowaniem;

(4). Skala Zachowań Pojednawczych pozwala badać częstotliwość podejmowania takich zachowań jak: składanie życzeń, poczęstunki, powitania i pożegnania oraz obdarowywanie;

(5) Skala Zachowań Imponujących pozwala mierzyć częstotliwość podejmowania takich zachowań jak: manifestowanie swojej pozycji społecznej, poprzez obnoszenie się z posiadaniem drogich przedmiotów i eksponowanie własnego ciała.

Współczynniki rzetelności Alpha Cronbacha dla poszczególnych skal Inwentarza Zachowań Wiążących IZW mieszczą się w przedziale od 0,78 do 0,98, należy więc uznać je za w pełni zadawalające.

2.2.2. Skala Zróznicowanych Emocji DES-IV

Skala Zróznicowanych Emocji (*Differential Emotions Scale*) DES-IV została opracowana przez Carrola E. Izarda, a do polskich warunków adaptował ją Jarosław Jastrzębski. DES-IV składa się z 36 stwierdzeń, umożliwiających pomiar częstotliwości doświadczania 12 różnych emocji. Osoba badana, czytając kolejne stwierdzenia ocenia na pięcio-punktowej skali jak często zazwyczaj doświadcza przejawów poszczególnych emocji:

(1) Zainteresowanie wyraża się w częstym doświadczaniu podniecenia, zaciekawienia i podekscytowania czymś interesującym, w poczuciu, że to, co się robi lub to, czego się doświadcza jest interesujące lub w częstym byciu pochłoniętym czymś interesującym.

(2) Radość wyraża się w częstym doświadczaniu zadowolenia z czegoś, w poczuciu szczęścia, i w doświadczaniu radości ze względu na to, że wszystko układa się po naszej myśli.

(3) Zaskoczenie wyraża się w częstym doświadczaniu zaskoczenia z uwagi na to, że wydarzyło się coś, o czym nie sądziliśmy, że może się wydarzyć oraz zdziwienia, że coś się wydarzyło, gdyż jest tak niezwykle.

(4) Smutek wyraża się w częstym doświadczaniu bycia nieszczęśliwym, przybitym, zdolowanym i przygnębionym.

(5) Złość wyraża się w częstym doświadczaniu uczucia wściekłości na innych oraz ochoty, aby na kogoś nakrzyczeć lub w coś uderzyć.

(6) Wstręt wyraża się w częstym doświadczaniu obrzydzenia i poczucia, że coś jest zepsute (nieświeże), że aż odczuwamy nudności.

(7) Pogarda wyraża się w częstym doświadczaniu przekonania, że jakaś osoba jest tak beznadziejna, że nie warto zawracać sobie nią głowy oraz w poczuciu, że jest się lepszym od innych.

(8) Wrogość do siebie wyraża się w częstym doświadczaniu złości i niechęci w stosunku do własnej osoby.

(9) Strach wyraża się w częstym doświadczaniu zaniepokojenia, tak jakby coś miało nam wyrządzić krzywdę oraz w poczuciu przerażenia, jakby coś nam zagrażało.

(10) Wstyd wyraża się w częstym doświadczaniu poczucia, że inni się z nas śmieją oraz zawstydenia, gdy ktoś zobaczył jak się mylimy czy popełniamy błąd.

(11) Nieśmiałość wyraża się w częstym doświadczaniu zakłopotania, które sprawia, że chcielibyśmy stać się niewidzialni oraz w onieśmieleniu, z uwagi na które chcielibyśmy zapaść się pod ziemię.

(12) Poczucie winy wyraża się w częstym doświadczaniu żalu i przykrości z uwagi na to, co zrobiliśmy oraz poczuciu, jakbyśmy zrobili coś złego.

Współczynniki rzetelności Alpha Cronbacha dla poszczególnych skal DES-IV mieszczą się w przedziale od 0,566 do 0,788 można więc uznać je za zadowalające.

3. Uzyskane wyniki

3.1. Statystyki opisowe

Przed przystąpieniem do zasadniczych analiz statystycznych szczegółowemu oglądowi poddano statystyki opisowe, to jest liczbowe charakterystyki rozkładu wartości badanych zmiennych. W tabelach 1, 2 i 3 zestawiono informacje o średnich i odchyleniach standardowych, a także o wartościach skośności i kurtozy oraz współczynnikach testu normalności

rozkładu Shapiro-Wilka dla wyników, uzyskiwanych przez kobiety i mężczyzn w pierwszej i drugiej części Inwentarza Zachowań Wiązących IZW oraz w Skali Zróżnicowanych Emocji DES-IV.

Tabela 1. Wartości skośności i kurtozy oraz współczynniki testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka dla wyników uzyskiwanych przez kobiety (N=43) i mężczyzn (N=44) w pierwszej części Inwentarza Zachowań Wiązących IZW

Częstość podejmowania zachowań:	Płeć	M	SD	Skośność	Kurtoza	W	p
Seksualnych	K	17,047	8,369	-0,124	-0,381	0,979	0,621
	M	21,955	7,256	-0,864	0,796	0,945	0,035
Na rzecz wspólnoty i partnera	K	27,954	7,365	-1,310	2,838	0,906	0,002
	M	27,955	6,035	-1,047	1,121	0,904	0,001
Bliskości fizycznej	K	17,047	5,085	-0,952	0,417	0,917	0,004
	M	17,046	3,953	-0,639	0,683	0,953	0,071
Pojednawczych	K	15,930	4,361	-1,074	2,151	0,921	0,006
	M	15,841	3,628	-0,604	1,082	0,957	0,101
Imponujących	K	5,791	2,660	0,228	0,616	0,973	0,387
	M	6,296	3,289	0,170	-0,714	0,963	0,165

Na tym etapie analizy uzyskanych wyników interesowało nas przede wszystkim ustalenie zgodności rozkładu badanych zmiennych z rozkładem normalnym – od tego bowiem zależy wybór odpowiednich testów statystycznych w dalszych analizach.

Jak widać w tabeli 1 współczynnik W testu Shapiro-Wilka okazał się istotny w przypadku niektórych skal mierzących częstość podejmowania zachowań wiążących.

Wynik ten sygnalizuje odchylenie rozkładu uzyskanych wyników od normalności. Podobnie sprawa wygląda w przypadku niektórych skal mierzących przyjemność z podejmowania zachowań wiążących względem partnera (tabela 2), a także w przypadku kilku skal mierzących rodzaj doświadczanych emocji ze Skali Zróżnicowanych Emocji DES-IV (tabela 3).

Tabela 2. Wartości skośności i kurtozy oraz współczynniki testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka dla wyników uzyskiwanych przez kobiety (N=43) i mężczyzn (N=44) w drugiej części Inwentarza Zachowań Wiążących IZW

Przyjemność z podejmowania zachowań:	Płeć	M	SD	Skośność	Kurtoza	W	p
Seksualnych	K	57,698	11,164	-0,558	-0,909	0,902	0,001
	M	61,136	7,096	-1,241	2,420	0,921	0,005
Na rzecz wspólnoty i partnera	K	66,395	8,872	-1,128	0,905	0,899	0,001
	M	64,318	9,690	-1,211	0,975	0,879	0,000
Bliskości fizycznej	K	42,674	6,148	-1,727	2,641	0,783	0,001
	M	42,364	3,924	-0,784	0,661	0,934	0,014
Pojedynczych	K	41,907	5,079	-1,349	1,864	0,877	0,001
	M	39,818	5,031	-0,718	-0,257	0,934	0,015
Imponujących	K	19,070	5,212	-0,046	0,125	0,978	0,565
	M	20,409	5,027	-0,169	-0,037	0,986	0,864

Jednak analiza wartości skośności i kurtozy - które w zdecydowanej większości mieszczą się w przedziale od -1 do 1 lub przedział ten nieznacznie przekraczają - sugeruje, że odchylenia te nie są na tyle istotne, aby istniała konieczność zastosowania statystyk nieparametrycznych w analizach zasadniczych. Dokonując takiej interpretacji danych kierowano się zasadą, aby gdy tylko to możliwe stosować testy parametryczne, ponieważ ich nieparametryczne odpowiedniki, choć bardziej odporne na zaburzenia normalności rozkładu, z reguły mają mniejszą zdolność odrzucenia hipotezy zerowej (por. Bedyńska, Cypriańska, 2013, s. 166).

Tabela 3a. Wartości skośności i kurtozy oraz współczynniki testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka dla wyników uzyskiwanych przez kobiety (N=43) i mężczyzn (N=44) w Skali Zróźnicowanych Emocji DES-IV

	Płeć	M	SD	Skośność	Kurtoza	W	p
Zainteresowanie	K	10,070	2,052	-0,012	-0,075	0,970	0,324
	M	10,023	1,923	-0,054	-0,021	0,961	0,141
Radość	K	10,837	2,257	-0,896	0,939	0,927	0,009
	M	10,864	2,053	-0,704	0,667	0,943	0,030
Zaskoczenie	K	7,721	2,207	-0,213	-0,522	0,966	0,223
	M	7,046	1,952	0,326	0,665	0,952	0,068
Smutek	K	7,744	2,421	0,526	1,092	0,955	0,088
Złość	K	8,744	2,183	0,315	-0,099	0,952	0,069
	M	8,000	2,659	-0,140	-0,349	0,965	0,203

Tabela 3b. Wartości skośności i kurtozy oraz współczynniki testu normalności rozkładu Shapiro-Wilka dla wyników uzyskiwanych przez kobiety (N=43) i mężczyzn (N=44) w Skali Zróżnicowanych Emocji DES-IV

	Płeć	M	SD	Skośność	Kurtoza	W	p
Wstręt	K	6,372	2,193	0,649	-0,261	0,932	0,014
	M	5,932	1,993	0,283	-0,619	0,937	0,019
Pogarda	K	6,349	2,506	0,773	0,189	0,931	0,012
	M	6,909	2,067	0,260	-0,592	0,959	0,119
Wrogość	K	6,395	2,259	0,755	0,543	0,944	0,036
	M	5,591	2,106	1,026	0,583	0,889	0,001
Strach	K	6,302	2,396	0,877	0,612	0,930	0,012
	M	5,250	1,882	0,410	-0,897	0,901	0,001
Wstyd	K	7,605	2,480	0,449	-0,656	0,939	0,024
	M	7,091	2,541	0,980	1,320	0,931	0,011
Nieśmiałość	K	6,861	2,145	-0,053	-0,900	0,959	0,123
	M	6,250	2,201	0,503	0,606	0,946	0,041
Poczucie winy	K	7,047	2,309	0,415	-0,093	0,967	0,246
	M	6,159	2,079	0,071	-1,095	0,937	0,018

3.2. Płeć a zachowania wiążące

W celu weryfikacji hipotezy 1, według której kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem częstości podejmowania zachowań wiążących, zastosowano test istotności różnic t-Studenta dla prób niezależnych.

Tabela 4. Współczynniki istotności różnic między kobietami (N=43) a mężczyznami (N=44) w zakresie częstości podejmowania zachowań wiążących, mierzonych Inwentarzem Zachowań Wiążących IZW

Częstość podejmowania zachowań:	Płeć	M	SD	t	p
Seksualnych	K	17,047	8,369	2,925	0,004
	M	21,955	7,256		
Na rzecz wspólnoty i partnera	K	27,954	7,365	0,001	0,999
	M	27,955	6,035		
Bliskości fizycznej	K	17,047	5,085	-0,001	0,999
	M	17,046	3,953		
Pojedynczych	K	15,930	4,361	-0,104	0,917
	M	15,841	3,628		
Imponujących	K	5,791	2,660	0,786	0,434
	M	6,296	3,289		

Z danych przedstawionych w tabeli 4 wynika, że średni wynik mężczyzn $M = 21,955$ w skali częstości podejmowania Zachowań Seksualnych jest istotnie statystycznie wyższy niż średni wynik kobiet $M = 17,047$ ($t(85) = 2,925$; $p < 0,01$). Wartość d Cohena = $0,627$ wskazuje na dość silną zależność między częstością podejmowania zachowań seksualnych w związkach romantycznych a płcią. W przypadku pozostałych skal pierwszej części Inwentarza Zachowań Wiążących IZW średnie wyniki kobiet i mężczyzn nie różnią się między sobą.

Rezultaty analizy, weryfikujących hipotezę 2, dotyczącą różnic płciowych w zakresie przyjemności z podejmowania zachowań wiążących względem partnera zaprezentowano w tabeli 5.

Tabela 5. Współczynniki istotności różnic między kobietami ($N=43$) a mężczyznami ($N=44$) w zakresie przyjemności z podejmowania zachowań wiążących względem partnera

Przyjemność z podejmowania zachowań:	Płeć	M	SD	t	p
Seksualnych	K	57,698	11,164	1,719	0,089
	M	61,136	7,096		
Na rzecz wspólnoty i partnera	K	66,395	8,872	-1,042	0,300
	M	64,318	9,690		
Bliskości fizycznej	K	42,674	6,148	-0,282	0,779
	M	42,364	3,924		
Pojednawczych	K	41,907	5,079	-1,927	0,057
	M	39,818	5,031		
Imponujących	K	19,070	5,212	1,220	0,226
	M	20,409	5,027		

Na ich podstawie można stwierdzić, że kobiety i mężczyźni w romantycznych związkach uzyskują zbliżone wyniki w drugiej części Inwentarza Zachowań Wiążących IZW.

3.3. Płeć a rodzaj doświadczanych emocji

W celu weryfikacji hipotezy 3, według której kobiety i mężczyźni różnią się od siebie w zakresie gotowości do doświadczania emocji, zastosowano test istotności różnic t-Studenta dla grup niezależnych. Rezultaty tych analiz zaprezentowano w tabeli 6.

Tabela 6. Współczynniki istotności różnic między kobietami (N=43) a mężczyznami (N=44) w zakresie doświadczania emocji

	Płeć	M	SD	t	p
Zainteresowanie	K	10,070	2,052	-0,110	0,912
	M	10,023	1,923		
Radość	K	10,837	2,257	0,057	0,955
	M	10,864	2,053		
Zaskoczenie	K	7,721	2,207	-1,513	0,134
	M	7,046	1,952		
Smutek	K	7,744	2,421	-2,689	0,009
	M	6,318	2,522		
Złość	K	8,744	2,183	-1,425	0,158
	M	8,000	2,659		
Wstręt	K	6,372	2,193	-0,980	0,330
	M	5,932	1,993		
Pogarda	K	6,349	2,506	1,139	0,258
	M	6,909	2,067		
Wrogość	K	6,395	2,259	-1,719	0,089
	M	5,591	2,106		
Strach	K	6,302	2,396	-2,281	0,025
	M	5,250	1,882		
Wstyd	K	7,605	2,480	-0,954	0,343
	M	7,091	2,541		
Nieśmiałość	K	6,861	2,145	-1,310	0,194
	M	6,250	2,201		
Poczucie winy	K	7,047	2,309	-1,885	0,063
	M	6,159	2,079		

Na ich podstawie można stwierdzić, że kobiety i mężczyźni w związkach romantycznych uzyskują zbliżone wyniki w Skali Zróżnicowanych Emocji DES-IV. Wyjątek stanowią dwie skale. Średni wyniki mężczyzn $M=6,318$ w skali Smutek jest istotnie statystycznie niższy od średniego wyniku kobiet $M = 7,744$ ($t(85) = -2,689$; $p<0,01$). Wartość d Cohena = 0,577 wskazuje na średni poziom zależności między tendencją do doświadczania smutku a płcią. W skali Strach średni wyniki mężczyzn $M = 5,250$ był istotnie statystycznie niższy od średniego wyniku kobiet $M = 6,302$ ($t(85) = -2,281$; $p<0,05$). Wartość d Cohena = 0,488 wskazuje na średni poziom zależność między tendencją do doświadczania strachu a płcią.

3.4. Rodzaj doświadczanych emocji a częstość podejmowania zachowań wiążących

W celu weryfikacji hipotezy 4 dotyczącej związków między rodzajem doświadczanych emocji a częstością podejmowania zachowań wiążących zastosowano test korelacji r-Pearsona. Analizy te przeprowadzono oddzielnie w grupie kobiet i mężczyzn, dzięki czemu udało się ujawnić szereg interesujących prawidłowości. Okazuje się bowiem, że związki między rodzajem doświadczanych emocji z częstością podejmowania zachowań wiążących kształtują się inaczej w przypadku kobiet i mężczyzn (tabela 7).

Częstość podejmowania Zachowań Seksualnych koreluje ujemnie z Zainteresowaniem ($r = -0,304$; $p < 0,05$) i z Nieśmiałością ($r = -0,260$; $p < 0,05$) w grupie kobiet, natomiast dodatnio z Radością ($r = 0,376$; $p < 0,01$) w grupie mężczyzn. Tak więc kobiety w związkach romantycznych tym częściej podejmują zachowania seksualne w celu zainicjowania lub podtrzymania więzi, im mniej skłonne są do doświadczania zainteresowania i nieśmiałości. Z kolei mężczyźni w związkach romantycznych tym częściej podejmują zachowania seksualne, im częściej na co dzień doświadczają radości.

Częstość podejmowania Zachowań Na Rzecz Wspólnoty i Partnera koreluje ujemnie ze Wstrętem ($r = -0,403$; $p < 0,01$), Pogardą ($r = -0,341$; $p < 0,05$) i Nieśmiałością ($r = -0,293$; $p < 0,05$) w grupie kobiet, natomiast dodatnio z Radością ($r = 0,495$; $p < 0,01$) w grupie mężczyzn. Oznacza to, że im rzadziej na co dzień kobiety doświadczają wstrętu, pogardy i nieśmiałości, tym częściej podejmują zachowania na rzecz wspólnoty i partnera. Z kolei im większą skłonnością do doświadczania radości odznaczają się mężczyźni, tym częściej podejmują zachowania na rzecz wspólnoty w bliskim związku.

Częstość podejmowania Zachowań Bliskości Fizycznej koreluje ujemnie ze Wstrętem ($r = -0,313$; $p < 0,05$) w grupie kobiet, natomiast dodatnio z Radością ($r = 0,313$; $p < 0,05$) i Poczuciem Winy ($r = 0,268$; $p < 0,05$) w grupie mężczyzn. Oznacza to, że w przypadku kobiet częstość podejmowania zachowań bliskości fizycznej jest tym większa, im słabsza jest skłonność do doświadczania wstrętu. Z kolei u mężczyzn idzie ona w parze z tendencją do doświadczania radości i poczucia winy.

Tabela 7. Współczynniki korelacji r-Pearsona między wynikami w Inwentarzu Zachowań Wiażących IZW a wynikami w Skali Zróznicowanych Emocji DES-IV w grupie kobiet (N=43) i mężczyzn (N=44)

	Płeć	Częstość podejmowania zachowań:				
		Seksualnych	Na rzecz wspólnoty i partnera	Bliskości fizycznej	Pojednawczych	Imponujących
Zainteresowanie	K	-0,304*	-0,030	-0,035	0,027	0,007
	M	0,023	-0,058	-0,012	0,004	0,128
Radość	K	0,241	0,250	0,200	0,306*	0,395**
	M	0,376**	0,495**	0,313*	0,269*	0,375**
Zaskoczenie	K	-0,092	-0,061	0,063	0,114	0,071
	M	0,222	0,188	0,108	0,191	0,266*
Smutek	K	-0,149	-0,065	-0,018	-0,108	-0,075
	M	-0,089	0,058	-0,015	0,006	-0,127
Złość	K	-0,078	-0,106	0,005	-0,194	0,036
	M	0,008	-0,100	-0,157	-0,260*	0,085
Wstręt	K	-0,057	-0,403**	-0,313*	-0,298*	0,095
	M	0,157	0,108	0,024	0,069	0,181
Pogarda	K	0,003	-0,341*	-0,140	-0,250	0,015
	M	0,222	0,175	0,089	0,131	0,589**
Wrogość	K	0,068	-0,133	0,019	-0,108	0,153
	M	-0,055	-0,135	-0,054	-0,033	-0,113
Strach	K	-0,038	-0,176	-0,003	-0,119	-0,098
	M	0,234	0,116	0,233	0,187	0,273*
Wstyd	K	0,023	-0,137	-0,070	-0,137	0,049
	M	0,138	-0,066	0,148	-0,061	-0,065
Nieśmiałość	K	-0,260*	-0,293*	-0,012	-0,136	-0,151
	M	0,111	0,108	0,213	0,162	0,067
Poczucie winy	K	-0,132	-0,033	-0,053	-0,021	0,230
	M	0,164	0,171	0,268*	0,195	-0,031

 * $p < 0,05$

 ** $p < 0,01$

Częstość podejmowania Zachowań Pojednawczych koreluje ujemnie ze Wstrętem ($r = -0,298$; $p < 0,05$) w grupie kobiet i Złością ($r = -0,260$; $p < 0,05$)

w grupie mężczyzn, natomiast dodatnio z Radością zarówno u kobiet ($r = 0,306$; $p < 0,05$), jak i u mężczyzn ($r = 0,269$; $p < 0,05$). Oznacza to, że częstość podejmowania zachowań pojednawczych - niezależnie od płci - idzie w parze z radością, natomiast jest tym mniejsza im silniejszą skłonność do doświadczania wstrętu przejawiają kobiety, a do reagowania złością – mężczyźni. Częstość podejmowania Zachowań Imponujących koreluje dodatnio z Radością ($r = 0,395$; $p < 0,01$) zarówno w grupie kobiet, jak i mężczyzn ($r = 0,375$; $p < 0,01$), a także z Zaskoczeniem ($r = 0,266$; $p < 0,05$), Pogardą ($r = 0,589$; $p < 0,01$) i Strachem ($r = 0,273$; $p < 0,05$) w grupie mężczyzn. Oznacza to, że niezależnie od płci częstość podejmowania zachowań imponujących w bliskich związkach idzie w parze ze skłonnością do doświadczania radości, a dodatkowo z wiąże się z silniejszą tendencją do doświadczania zaskoczenia, pogardy i strachu u mężczyzn.

3.5. Rodzaj doświadczanych emocji a przyjemność z podejmowania zachowań wiążących

Według hipotezy 4 od rodzaju doświadczanych emocji zależy nie tylko częstość podejmowania ale i przyjemność z podejmowania zachowań wiążących. Aby hipotezę tę zweryfikować obliczono współczynniki korelacji r-Pearsona między wynikami w Skali Zróżnicowanych Emocji DES-IV a wynikami w drugiej części Inwentarza Zachowań Wiązących IZW (tabela 8).

Analizy te przeprowadzono oddzielnie w grupie kobiet i mężczyzn. Na ich podstawie można stwierdzić, że poziom przyjemności z podejmowania Zachowań Seksualnych w grupie kobiet koreluje dodatnio z Radością ($r = 0,371$; $p < 0,01$) i ujemnie z Zainteresowaniem ($r = -0,277$; $p < 0,05$), Smutkiem ($r = -0,349$; $p < 0,05$), Nieśmiałością ($r = -0,452$; $p < 0,01$) i Poczuciem Winy ($r = -0,328$; $p < 0,05$), natomiast w grupie mężczyzn koreluje dodatnio nie tylko z Radością ($r = 0,338$; $p < 0,05$), ale i z Poczuciem Winy ($r = 0,334$; $p < 0,05$). Oznacza to, że w romantycznych związkach przyjemność z podejmowania zachowań seksualnych - niezależnie od płci - idzie w parze ze skłonnością do doświadczania radości, przy czym u mężczyzn towarzyszy jej skłonność do doświadczania poczucia winy. U kobiet zaś skłonność do doświadczania zainteresowania, smutku, nieśmiałości i poczucia winy przyjemność z podejmowania tego typu zachowań osłabia.

Tabela 8. Współczynniki korelacji r-Pearsona między wynikami w drugiej części Inwentarza Zachowań Wiążących IZW a wynikami w Skali Zróznicowanych Emocji DES-IV w grupie kobiet (N=43) i mężczyzn (N=44)

	Płeć	Przyjemność z podejmowania zachowań:				
		Seksualnych	Na rzecz wspólnoty	Bliskości fizycznej	Pojednawczych	Imponujących
Zainteresowanie	K	-0,277*	0,021	0,098	0,097	-0,212
	M	0,145	-0,068	-0,020	0,003	0,122
Radość	K	0,371**	0,402**	0,386**	0,393**	0,173
	M	0,338*	0,535**	0,338*	0,360**	0,235
Zaskoczenie	K	-0,217	-0,178	-0,009	-0,111	-0,307*
	M	0,107	0,109	0,107	0,003	-0,004
Smutek	K	-0,349*	-0,271*	-0,196	-0,258*	-0,14
	M	0,066	-0,051	0,026	-0,124	-0,034
Złość	K	-0,096	-0,287*	-0,017	-0,200	0,071
	M	0,011	-0,151	-0,152	-0,292*	0,023
Wstręt	K	-0,225	-0,468**	-0,450**	-0,426**	0,108
	M	0,132	0,155	-0,095	0,098	0,121
Pogarda	K	-0,212	-0,502**	-0,178	-0,396**	-0,252
	M	-0,097	0,234	0,093	0,070	0,534**
Wrogość	K	-0,102	-0,311*	-0,099	-0,256*	0,070
	M	-0,060	-0,302*	-0,336*	-0,249	-0,089
Strach	K	-0,218	-0,356**	-0,127	-0,297*	0,006
	M	0,220	0,067	0,044	0,111	0,139
Wstyd	K	-0,160	-0,383**	-0,152	-0,270*	-0,060
	M	0,186	-0,205	-0,174	-0,241	-0,178
Nieśmiałość	K	-0,452**	-0,424**	-0,218	-0,342*	-0,157
	M	0,215	-0,018	0,035	-0,099	-0,033
Poczucie winy	K	-0,328*	-0,186	-0,108	-0,119	-0,028
	M	0,334*	0,084	0,192	0,061	-0,233

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

Poziom przyjemność z podejmowania Zachowań Na Rzecz Wspólnoty i Partnera, zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn koreluje dodatnio z Radością ($r = 0,402$; $p < 0,01$ i $r = 0,535$; $p < 0,01$), natomiast ujemnie koreluje z Wrogością ($r = -0,302$; $p < 0,05$) w grupie mężczyzn, a także ze Smutkiem ($r = -0,271$; $p < 0,05$), Złością ($r = -0,287$; $p < 0,05$), Wstrętem ($r = -0,468$; $p < 0,1$),

Pogardą ($r = -0,502$; $p < 0,01$), Wrogością ($r = -0,311$; $p < 0,05$), Strachem ($r = -0,356$; $p < 0,01$), Wstydem ($r = -0,383$; $p < 0,01$) i Nieśmiałością ($r = -0,424$; $p < 0,01$) w grupie kobiet. Oznacza to, że niezależnie od płci przyjemność z podejmowania zachowań na rzecz wspólnoty idzie w parze ze skłonnością do doświadczania radości. Z kolei skłonność do doświadczania negatywnych emocji przyjemność tę obniża.

Poziom przyjemność z podejmowania Zachowań Na Rzecz Wspólnoty i Partnera, zarówno u kobiet, jak i u mężczyzn koreluje dodatnio z Radością ($r = 0,402$; $p < 0,01$ i $r = 0,535$; $p < 0,01$), natomiast ujemnie koreluje z Wrogością ($r = -0,302$; $p < 0,05$) w grupie mężczyzn, a także ze Smutkiem ($r = -0,271$; $p < 0,05$), Złością ($r = -0,287$; $p < 0,05$), Wstrętem ($r = -0,468$; $p < 0,1$), Pogardą ($r = -0,502$; $p < 0,01$), Wrogością ($r = -0,311$; $p < 0,05$), Strachem ($r = -0,356$; $p < 0,01$), Wstydem ($r = -0,383$; $p < 0,01$) i Nieśmiałością ($r = -0,424$; $p < 0,01$) w grupie kobiet. Oznacza to, że niezależnie od płci przyjemność z podejmowania zachowań na rzecz wspólnoty idzie w parze ze skłonnością do doświadczania radości. Z kolei skłonność do doświadczania negatywnych emocji przyjemność tę obniża.

Poziom przyjemności z podejmowania Zachowań Bliskości Fizycznej, zarówno w przypadku kobiet, jak i mężczyzn koreluje dodatnio z Radością ($r = 0,386$; $p < 0,01$ i $r = 0,338$; $p < 0,05$), natomiast ujemnie ze Wstrętem ($r = -0,450$; $p < 0,01$) u kobiet i Wrogością ($r = -0,336$; $p < 0,05$) u mężczyzn. O ile więc skłonność do doświadczania radości przyjemność z podejmowania zachowań na rzecz wspólnoty i partnera nasila, o tyle skłonność do doświadczania wstrętu i Wrogości przyjemność tę osłabia.

Poziom przyjemności z podejmowania Zachowań Pojedynczych koreluje dodatnio z Radością zarówno w przypadku kobiet ($r = 0,393$; $p < 0,01$), jak i mężczyzn ($r = 0,360$; $p < 0,01$), natomiast ujemnie koreluje ze Złością w grupie mężczyzn ($r = -0,292$; $p < 0,05$), a także ze Wstrętem ($r = -0,426$; $p < 0,01$), Pogardą ($r = -0,396$; $p < 0,01$), Wrogością ($r = -0,256$; $p < 0,05$), Strachem ($r = -0,297$; $p < 0,05$), Wstydem ($r = -0,270$; $p < 0,05$) i Nieśmiałością ($r = -0,342$; $p < 0,05$) w grupie kobiet. Oznacza to, że im silniejsza skłonność do doświadczania radości, tym większa przyjemność z podejmowania zachowań pojedynczych, z kolei wraz ze wzrostem skłonności do doświadczania smutku, złości, wstrętu, pogardy, wrogości, strachu, wstydu i nieśmiałości przyjemność ta się zmniejsza.

Poziom przyjemności z podejmowania Zachowań Imponujących koreluje ujemnie z Zaskoczeniem w grupie kobiet ($r = -0,307$; $p < 0,05$), i dodatnio z Pogardą w grupie mężczyzn ($r = 0,534$; $p < 0,01$). A więc o ile skłonność do doświadczania zaskoczenia zmniejsza przyjemność z podejmowania zachowań imponujących w przypadku kobiet, o tyle skłonność do doświadczania pogardy w przypadku mężczyzn przyjemność tę zwiększa.

4. Dyskusja wyników i wnioski

Wyniki przeprowadzonych przez nas badań jedynie częściowo potwierdziły hipotezę 1, zgodnie z którą kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem częstości podejmowania zachowań wiążących. Okazuje się, że mężczyźni w związkach romantycznych rzeczywiście częściej niż kobiety inicjują zachowania seksualne. Nie zarejestrowano jednak innych różnic międzypłciowych w tym zakresie. Warto również mieć na uwadze ustalenia Wojciszke (1991), z których wynika, że osoby tworzące intymny związek dążą do wyrównanego poziomu częstości prezentowania zachowań wiążących wobec siebie. Jedynie w przypadku częstotliwości podejmowania zachowań seksualnych mężczyźni przewyższają kobiety.

Wyniki badań nie potwierdziły hipotezy 2, dotyczącej różnic międzypłciowych w zakresie przyjemności z podejmowania zachowań wiążących.

Częściowo potwierdziła się hipoteza 3, według której kobiety i mężczyźni różnią się między sobą pod względem częstości doświadczania emocji. Kobiety częściej na co dzień doświadczają strachu i smutku.

Z hipotezy 4 wynika, że istnieje związek między rodzajem doświadczanych emocji a częstością podejmowania zachowań wiążących. Pozytywna emocjonalność sprzyja inicjowaniu podtrzymywania więzi, natomiast emocjonalność negatywna zmniejsza częstość podejmowania zachowań wiążących. Hipoteza ta została potwierdzona. Kobiety i mężczyźni, skłonni doświadczać na co dzień dużo radości, częściej podejmują zachowania wiążące i czerpią z nich większą przyjemność. Wynik ten potwierdza założenia teorii zróżnicowanych emocji (DET), zgodnie z którą radość stanowi najlepszy sygnał gotowości do przyjaznej interakcji i umocnienia więzi (Izard, Ackerman, 2005).

Kobiety w związkach romantycznych, które na co dzień rzadko doświadczają zainteresowania i nieśmiałości, są bardziej skłonne inicjować kontakty seksualne w celu podtrzymania więzi z partnerem w bliskim związku. Z kolei te, które na co dzień częściej doświadczają uczucia wstrętu, pogardy i nieśmiałości są mniej skore do podejmowania zachowań na rzecz partnera. W myśl założeń DET taki układ współwystępujących emocji nie będzie sprzyjał podejmowania troskliwych zachowań wobec partnera (Izard, Ackerman, 2005).

W przypadku kobiet częstotliwość podejmowania zachowań bliskości fizycznej zmniejsza się wraz ze wzrostem częstości doświadczania wstrętu. Natomiast mężczyźni tym bardziej skłonni są podejmować tego typu zachowania, im częściej na co dzień doświadczają poczucia winy. Przytulaniem, głaskaniem i pocałunkami pragną wyrazić swoje zaangażowanie w związek i utwierdzić partnerkę w przekonaniu, że zależy im na podtrzymaniu łączącej ich więzi. Izard i Ackerman (2005) uważają, że poczucie winy związane ze świadomością odpowiedzialności za własne zachowanie, może prowadzić w bliskich związkach do bardziej rozważnych i odpowiedzialnych postaw w stosunku do partnera.

Tendencja do doświadczania wstrętu (w przypadku kobiet) i złości (w przypadku mężczyzn) zmniejsza częstość podejmowania zachowań pojednawczych. Mężczyźni doświadczający na co dzień zaskoczenia, pogardy i strachu są bardziej skłonni, aby podtrzymywać więź poprzez manifestację swojej pozycji społecznej, podejmując zachowania imponujące.

Według hipotezy 5 istnieje związek między rodzajem doświadczanych emocji a przyjemnością z podejmowania zachowań wiążących. Pozytywna emocjonalność idzie w parze z przyjemnością z podejmowania zachowań wiążących, natomiast emocjonalność negatywna tę przyjemność zmniejsza. Hipoteza ta została potwierdzona. Przyjemność z podejmowania zachowań seksualnych u kobiet wiąże się z rzadkim doświadczaniem poczucia winy, u mężczyzn zaś z częstym doświadczaniem tej emocji. W przypadku kobiet poczucie, że zrobiły coś złego nie sprzyja podjęciu kontaktu intymnego. Może to wynikać z większego znaczenia sfery emocjonalnej kobiet w podejmowanych relacjach. W przypadku mężczyzn - może mieć to związek z próbą „odkupienia swoich win” wobec partnerki lub też z chęcią poprawienia swojego nastroju poprzez odreagowanie w kontakcie seksualnym po niepowodzeniu wzbudzającym żal. W przypadku kobiet przyjemność

z podejmowania zachowań seksualnych koreluje także z niską częstością doświadczania smutku i nieśmiałości. Zakłopotanie, przygnębienie i poczucie całkowitego pochłonięcia inną czynnością nie sprzyja czerpaniu przyjemności z urozmaicania intymnych relacji.

W grupie kobiet przyjemność z podejmowania zachowań na rzecz partnera korelowała ujemnie z doświadczaniem smutku, złości, wstrętu, pogardy, strachu, wstydu i nieśmiałości. Można zatem stwierdzić, że emocje te utrudniają wyrażanie troski o partnera i podjęcie różnego rodzaju form opieki nad partnerem.

Przyjemność z podejmowania zachowań służących bliskości fizycznej osłabia doświadczanie wstrętu (w grupie kobiet) i wrogość do siebie (w grupie mężczyzn).

Przyjemność z podejmowania zachowań pojednawczych charakteryzuje się niską gotowością do doświadczania smutku, wstrętu, pogardy, wrogości, strachu, wstydu i nieśmiałości w grupie kobiet i złości w grupie mężczyzn. Mężczyźni czerpiący satysfakcję z przygotowywania wspólnych posiłków dalecy są od wyrażania gniewu na bliską osobę, natomiast kobiety w analogicznej sytuacji nie przeżywają niechęci, niesmaku, złości na siebie, przekonania, że inni są „nic nie warci”, a także zaniepokojenia, poczucia beznadziejności i skrepowania sytuacją.

Przyjemność z podejmowania zachowań imponujących u kobiet osłabia skłonność do doświadczania zaskoczenia, u mężczyzn zaś wzmacnia skłonność do doświadczania pogardy. Według Izarda i Ackermana (2005) z zaskoczeniem mamy do czynienia wtedy, gdy sytuacja, która ma miejsce jest zupełnie nieoczekiwana, a więc kobiety odczuwające przyjemność z eksponowania swojego ciała nie są raczej zdziwione reakcją otoczenia, zaś u mężczyzn w analogicznej sytuacji będzie to miało związek z przekonaniem, że są lepsi od innych.

Podsumowując rezultaty przeprowadzonych badań można stwierdzić, że choć nie wszystkie hipotezy zostały w pełni potwierdzone to rzucają one wiele nowego światła na kwestię motywacyjnych uwarunkowań zachowań wiążących oraz ich rolę w kształtowaniu się jakości relacji między partnerami w romantycznych związkach.

Bibliografia:

- Ainsworth, M.D.S., & Bowlby, J. (1991), An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, 331-341.
- Bedyńska, S., Cypryńska, M. (2013). Statystyczny drogowskaz. Tom 1. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno.
- Blood, R.O., Wolfe, D.M. (1960). *Husbands and wives: The dynamics of married living*. Glencoe: The Free Press.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Braun-Gałkowska, M. (1985). *Miłość aktywna: psychiczne uwarunkowania powodzenia małżeństwa*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX.
- Burgess, E.W., Cottrell, L. S. (1939). *Predicting success or failure in marriage*. New York: Prentice Hall.
- Buss, D.M. (1988). The evolution of human intrasexual competition: tactics of mate attraction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54.
- Buss, D.M. (1989). Sex differences in human mate preferences: Evolutionary hypotheses tested in 37 cultures. *Behavioral and Brain Sciences*, 12, 1-49.
- Buss, D.M. (1994). The strategies of human mating. *American Scientist*, 82, 238-249.
- Buss, D.M. (2001). *Psychologia ewolucyjna*. Gdańsk: GWP.
- Collins, N.L., Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 644-663.
- De Catanzaro, D.A. (2003). *Motywacje i emocje: w ujęciu ewolucyjnym, fizjologicznym, rozwojowym i społecznym*. Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
- Drosher, V.B. (1980). *Cena miłości*. Warszawa: PIW
- Drosher, V.B. (1988). *Rodzinne gniazdo*. Warszawa: PIW
- Diamond, R. (1954). Interpersonal perception and marital happiness. *Canadian Journal of Psychology*, 8, 164-171.
- Eibl-Eibesfeldt, I. (1987). *Miłość i nienawiść*. Warszawa: PWN.
- Ekman, P., Davidson R.J. (2002). *Natura emocji: podstawowe zagadnienia*. Gdańsk: GWP.

- Fabes, R.A., Eisenberg, N., Karbon, M., Troyer, D., Switzer, G. (1994). The relations of children's emotion regulation to their vicarious emotional responses and comforting behaviors. *Child Development*, 65, 1678-1693.
- Fisher, H.E. (1994). *Anatomia miłości*. Poznań: Zysk i S-ka.
- Frijda, N.H. (2002). Emocje są funkcjonalne – na ogół. W: P. Ekman, R.J. Davidson (red.), *Natura emocji* (s. 102-111). Gdańsk: GWP.
- Gasiul, H. (2007). *Teorie emocji i motywacji*. Warszawa. Wydawnictwo UKSW.
- Hamilton, G. V. (1929). *A research in marriage*. New York: A nad C Boni inc.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hazan, C., & Shaver, P.R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5, 1-22.
- Hendrick, C., Hendrick, S. (1989). Research on love: Does it measure up? *Journal of Personality and Social Psychology*, 56, 784-794.
- Hinde, R.A. (1984). Why do the sexes behave differently in close relationships? *Journal of Social and Personal Relationships*, 1, 471-501.
- Izard, C.E. (1971). *The face of emotion*. New York: Apleton- Century-Crofts.
- Izard, C.E. (1977). *Human emotions*. New York: Plenum Press.
- Izard, C.E. (1990). Facial expressions and the regulation of emotions. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 487-498.
- Izard, C.E. (1991). *The psychology of emotions*. New York: Plenum Press.
- Izard, C.E. (1993). Four systems for emotion activation: Cognitive and noncognitive processes. *Psychological Review*, 100, 68-90.
- Izard, C.E., Ackerman, B.P. (2005). Motywacyjne, organizacyjne i regulujące funkcje odrębnych emocji. W: M. Levis, J.M. Haviland-Jones (red.), *Psychologia emocji* (s. 327-341). Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Izard, C.E., Youngstrom, E.A. (1996). The activation and regulation of fear and anxiety. W: D.A. Hope (red.), *Nebraska Symposium on Motivation: vol. 43. Perspectives in anxiety, panic, and fear* (s. 2-59). Lincoln: University of Nebraska Press.

- Kenrick, D.T., Trost, M.R. (1989). A reproductive exchange model of heterosexual relationships: Putting proximate economics in ultimate perspective. W: C. Hendrick (red.), *Close relationships* (s. 92-118). Newbury Park CA: Sage.
- Kuczyńska, A. (1998). *Sposób na bliski związek. Zachowania wiążące w procesie kształtowania się i utrzymania więzi w bliskich związkach*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Psychologii PAN.
- Kuczyńska, A. (1991). *The effects of courting behavior on willingness of people to make an acquaintance*. Referat wygłoszony na konferencji EABT, Oslo.
- Lazarus, R.S. (1984). On the primacy of cognition. *American Psychologist*, 39, 124-129.
- Lazarus, R.S. (1991). *Emotion and adaption*. New York: Oxford University Press.
- Lewis, H. (1971). *Shame and guilt in neurosis*. New York: International Universities Press.
- Levenson, R.W. (2002). Funkcjonalne podejście do ludzkich emocji. W: P. Ekman, R.J. Davidson (red.), *Natura emocji* (s. 112-115). Gdańsk: GWP.
- Lorenz, K. (1975). *Tak zwane zło*. Warszawa: PIW.
- Łosiak, W. (2007). *Psychologia emocji*. Warszawa: WAiP.
- Morris, D. (1974). *Naga małpa*. Warszawa: Wydawnictwo WP.
- Mowrer, O.H. (1965). Learning theory and behavior therapy. W: B.B. Wolman (red.), *Handbook of clinical psychology* (s.243-273). New York. McGrwa- Hill Book Company.
- Nye, L., Bayer, A.E. (1963). Some recent trends in family research. *Social forces*, 41, 290-301.
- Plopa, M. (2005). *Więzi w małżeństwie i rodzinie. Metody badań*. Kraków: Impuls.
- Plutchik, R. (1984). Emotions: A general psychoevolutionary theory. W: K.R. Scherer i P. Ekman (red.), *Approaches to emotion*, (s. 197-219). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Plutchik, R. (1991). Emotions and evolution. W: K.T. Strongman (red.), *International review of studies on emotion* (s. 37-58). Chichester, England: Wiley.
- Ryś, M. (1999). *Psychologia małżeństwa w zarysie*. Warszawa: CMPPP.

- Shaver, P.R., Hazan, C., & Bradshaw, D. (1988). Love as attachment: The integration of three behavioral systems. W: R.J. Steinberg & M.L. Barnes (red.), *The psychology of love* (s. 68-99). New Haven, CT: Yale University Press.
- Spanier, G.B., Lewis, R.A. (1980). Marital quality: A review of the seventies. *Journal of Marriage and the Family*, 42, 825-839.
- Stein, N.L., Trabasso, T. (1992). The organization of emotional experience: Creating links among emotion, thinking, language and intentional action. *Cognition and Emotion*, 6, 225-244.
- Sternberg, R.J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological Review*, 93, 119-135.
- Szopiński, J. (1980). Skala Więzi Małżeńskiej. W: Z. Ratajczak (red.), *Psychologia w służbie człowieka* (s. 101-109.). Warszawa: PWN.
- Szopiński, J. (1981). Więź psychiczna a zadowolenie z małżeństwa. *Problemy Rodziny*, 5, 17-21.
- Terman, L. M. (1938). *Psychological factors in marital happiness*. New York: McGraw-Hill.
- Tinbergen, N. (1976). *Badania nad instynktem*. Warszawa: PWN.
- Tomkins, S. S. (1962). *Affect, imagery, consciousness: Vol.1. The positive affects*. New York: Springer.
- Tooby, J. & Cosmides, L. (1990). The past explains the present: Emotional adaptations and the structure of ancestral environments. *Ethology and Sociobiology*, 11, 375-424.
- Wojciszke, B. (1991). *Procesy oceniania ludzi*. Poznań: Wydawnictwo Nakom.